

Частина перша

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Літо 1939 було спекотним — і Західний Буг попід берегами помітно обмілів. Та посередині русла все ж був повноводим і стрімко плинув до далекої ще Вісли. Ближче до Устилуга, на черговому згині русла вода подекуди закручувалась у спіральні вири, у яких вона, мов у лійках, безперервно всмоктувалась у невидимі безодні. То були поганой слави круторії, про які впродовж багатьох століть волиняни склали безліч легенд, у котрих ці таємничі річкові вири подавались як місця небезпечні й містичні.

Напологому березі річки, якраз навпроти круторіїв, лежали на траві двоє підлітків. На них були лише сподні¹, пошиті з домотканого полотна.

¹ Підштаники (пол.).

Засмагли тіла і налиті м'язи цих ще не юнаків, але вже й не дітей свідчили, що більшість часу вони проводять на вулиці і не цураються роботи.

Підлітки лежали горілиць, широко розкинувши руки, і вдивлялись у небо, яким пливли поодинокі хмаринки.

— Гляди, Левонку, — мовив той, у якого було темніше волосся, — ота хмарина схожа на вершника на коні.

— Угу, Ларку, — відгукнувся його товариш. — На улана, яких я бачив, коли минулого року їхній полк їхав через Устилуг.

— А мені на Тараса Бульбу, — заперечив Ларко. — Козак такий був, мені татусько¹ Матвій про нього розповідав.

— Ти що, бачив тих козаків? — поблажливо кинув Левонко. — А я наших уланів таки бачив.

Він спритно зіп'явся на ноги і побіг до річки.

— Давай доганяй! — крикнув Левонко і з розгону шубовснув у річку.

Ларко й собі рушив до води.

— Ларку, Ларку! — гукав Левонко, повернувши голову до берега. — Давай швидше, будемо пірнати!

Течія несла його просто на круторию.

— Дивись! — побачивши небезпеку, щосили закричав Ларко, — щоб на дно не затягнуло!

¹ Хрещений батько (*діал.*).

Левонко, який вже відчув холод круториї, почав притьма загібати руками, намагаючись відпливти від виру. Та раптом він на мить застиг у воді, і тут-таки почав відчайдушно борсатись на одному місці.

— Корч! — несамовито заволав підліток. — Мені скорчило ногу! Допоможи!

Ларко вже був біля нього. Він схопив товариша за руку й різко смикнув до себе.

— Перевернись на спину і не шарпайся, — намагаючись не видати хвилювання, звелів Ларко. — Я потягну тебе до берега, а ти допомагай другою рукою.

На щастя, річка в цьому місці була неширока та ще й обміліла. За якусь хвилину Ларко витягнув Левонка на берег. Праву ногу того так зсудомило, що вона зовсім не розгиналась. Підліток голосно стогнав чи то від болю, чи від страху. Ларко метнувся до одежі, і за мить повернувся зі шпилькою¹ в руці. Не вагаючись, він штрикнув нею в задубілу ногу товариша.

— А-а-а! — заволав Левонко, сіпнувшись, мов укушений гадюкою. — Ти що, ногу мені відрізаєш?

— Так мама мене вчили, — вибачливо мовив Ларко. — Якщо корч сильний, то треба вколоти те місце голкою.

— А й справді відпускає, — зрадів Левонко. — Ну, ти і знахар, Ларцю.

¹ Англійська булавка (пол.).

— Тепер три там руками, — усміхнувся Ларко, який і сам добряче перелякався. — Ще за трохи має зовсім попустити.

Він скуйовдив рукою світлу, як льон, Левонкову чуприну.

— Ех ти, пірнач Красніцький.

Прийшовши додому, на хутір Війтова Воля, на якому Левонко і Ларко жили по сусідству, підлітки не стали розповідати батькам про свою пригоду на річці. Зрештою, не було й кому, бо Левон Красніцький-старший і Віктор Ткачук грали того дня на весіллі у Федорівці.

Тож треба було, щоби двоє із чотирьох музиксамоучок на всю округу сусідували на одному невеликому хуторі. Щоправда, Красніцькі перебрались сюди з-під Жешува близько двох десятків літ тому, коли уряд Другої Жечі Посполитої почав давати земельні наділи своїм осадникам¹ на Волині, яку поляки називали кресами всхідніми². Ткачуки ж тут мали землю з діда-прадіда. Тож, може, і не радий був би Віктор новим сусідам, коли б при першій таки зустрічі з головою родини Красніцьких не довідався, що той грає на кларнеті. Ще якби на скрипці чи бубні, то не так би потішило

¹ Польські колоністи, здебільшого колишні вояки армії Пільсудського, які після встановлення влади Другої Жечі Посполитої були переселені на західноукраїнські землі.

² Східні землі (пол.).